

Bakalářská práce

2015

Ctirad Pisk

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Náboženský život farnosti Vranov nad Dyjí v 20. století

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Autor práce: Ctirad Pisk

Studijní obor: Náboženská výchova a etika

Ročník: 4.

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 31. 3. 2015

.....

Ctirad Pisk

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat zejména mému vedoucímu práce doc. **ThDr. Rudolfovi Svobodovi, Th.D.** za věcné připomínky, odborné rady, vstřícný přístup, nezměrnou trpělivosti a metodické vedení práce. Další poděkování patří bývalému kastelánovi Státního zámku Vranov nad Dyjí, panu **Karlu Janíčkoví** za pomoc a poskytnutou literaturu. V neposlední řadě děkuji mé sestře **Julii Piskové** za odbornou asistenci u překladatelské činnosti. Na závěr rovněž děkuji mé rodině a přátelům, kteří mne plně podporovali při mém studijním úspěchu i neúspěchu v této době, která nepatřila k nejjednodušším.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. DĚJINY FARNOSTI VRANOV NAD DYJÍ	7
1.1 OD KOSMY PO ROK 1618	7
1.2 PŘES TŘICETILETOU VÁLKU NA PRÁH 20. STOLETÍ.....	9
2. OD POČÁTKU 20. STOLETÍ PO ODSUN NĚMCŮ	13
2.1 VRANOV NAD DYJÍ ZA RAKOUSKO-UHERSKA	13
2.2 VRANOV NAD DYJÍ ZA PRVNÍ REPUBLIKY	14
2.3 ODSUN NĚMECKÉHO OBYVATELSTVA.....	17
2.4 NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT V PRVNÍ POL. 20. STOL.	18
3. OD ROKU 1945 PO KONEC 20. STOLETÍ	22
3.1 PŘES POVÁLEČNÉ OBDOBÍ PO ROK 1968.....	22
3.1.1 BĚŽNÝ ŽIVOT FARNOSTI.....	22
3.1.2 SPRÁVA A ÚDRŽBA MAJETKU FARNOSTI.....	23
3.1.3 VÝZNAMNÁ OSOBNOST NÁBOŽENSKÉHO ŽIVOTA	24
3.1.4 VÝZNAMNÉ UDÁLOSTI.....	25
3.2 OD PRAŽSKÉHO JARA PO SAMETOVOU REVOLUCI	26
3.2.1 BĚŽNÝ ŽIVOT FARNOSTI.....	26
3.2.2 SPRÁVA A ÚDRŽBA MAJETKU FARNOSTI	28
3.2.3 VÝZNAMNÁ OSOBNOST NÁBOŽENSKÉHO ŽIVOTA	30
3.2.4 VÝZNAMNÉ UDÁLOSTI.....	31
3.3 OD SAMETOVÉ REVOLUCE PO ROK 2000	32
3.3.1 NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT FARNOSTI.....	32
3.3.2 SPRÁVA A ÚDRŽBA MAJETKU FARNOSTI	34
3.3.3 VÝZNAMNÁ OSOBNOST NÁBOŽENSKÉHO ŽIVOTA	35
3.3.4 VÝZNAMNÉ UDÁLOSTI.....	36
ZÁVĚR	38
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	40
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	42
ABSTRAKT	43
ABSTRACT.....	43

Úvod

20. století bylo dobou překotného duchovního, společenského i v neposlední řadě materiálního vývoje. Zlomové dějinné události zanechaly nesmazatelné stopy na vývoji křesťanské civilizace. Přístup k víře, i víra jako taková, v tomto epochálním období zaznamenal velké změny. Není v možnostech práce tohoto rozsahu popsat tyto dopady v globálním měřítku, protože by to vedlo k plytkosti a velmi povrchnímu náhledu do problematiky, bez jasného hmatatelného výsledku. Proto jsem si předem sám zvolil zužující podmínku. Podle té se budu soustředit na předem vybranou malou územní lokalitu, kterou v této práci představuje farnost Vranov nad Dyjí, která se mi jeví jako vhodná zájmová oblast pro dané téma, a to z několika důvodů. Jednak se jedná o pohraniční území, které je poměrně bohaté na historické události, také se zde v minulosti mísily dva národní živly (český a německý). Navíc se jedná o místo, ve kterém dlouhodobě žiji, čili jsem s prostředím dobře obeznámen. Vzhledem k tomuto předpokladu jsem dospěl k závěru, že jsem schopen, po příslušné teoretické a praktické přípravě, vybrané téma přiměřeně zpracovat s omezením rizika, že se dopustím vlivem elementární neznalosti prostředí zásadních omylů.

Cílem této práce je popsat a přiblížit náboženský život ve farnosti Vranov nad Dyjí v kontextu dějinných událostí 20. století za pomoci záznamů v dostupných pramenech, pojednávajících o této oblasti a jak je dosud zapsáno i v mysli žijících pamětníků. Práce sleduje spíš vytvoření popisného uceleného náhledu a základního rozboru událostí, než provedení dílčích hlubokých analýz problematiky.

Jako vhodný způsob členění jsem zvolil rozsah do tří kapitol s dalšími podkapitolami. V první kapitole se snažím zachytit ve stručnosti pro lepší uvedení do tématu zlomové okamžiky historických dějin Vranova, a to od prvních dochovaných zpráv do konce 19. stol. Stěžejní část práce je soustředím do zbývajících dvou kapitol. Obsahem druhé kapitoly jsou dějinné události od roku 1900 do odsunu německého obyvatelstva v roce 1946. Třetí kapitola se zabývá obdobím zhruba od konce 2. světové války a končí rokem milénia. Pojednává zejména o nástupu a pádu totalitního režimu a jeho tvrdém dopadu na náboženský život ve farnosti. Práce končí nelehkým obdobím snahy o návrat k obnově náboženské svobody a tradic.

Ke splnění cíle využívám několika podpůrných zdrojů, zejména informace získané hlubším studiem dochovaných písemností, neformálními osobními rozhovory s žijícími pamětníky, popř. používám i informace z jiných pramenů.

Za primární písemné zdroje informací k této práci považuji zejména kroniku farnosti Vranov nad Dyjí, knihu Frain einst die Perle des Thayatales, kroniku Základní školy Vranov nad Dyjí a publikaci Okres Vranov.

1. Dějiny farnosti Vranov nad Dyjí

1.1 Od Kosmy po rok 1618

První písemná zmínka o Vranově se nachází v Kosmově kronice a to k L. P. 1100. Hovoří se zde o hradu Vranov, u něhož se setkal kníže Břetislav spolu s Gotfridem. Ovšem o osadě zde není ani jediné slovo.¹

Naproti tomu Peřinka považuje jako první písemný záznam o Vranově dva podpisy na listině markrabího Přemysla pro klášter Zábřdovský u Brna, jež je datován k roku 1210. Na této listině se nacházejí dva podpisy a to: Nezamysl de Uranova a Petrus de Uranova, není však zcela jasné, v jakém vztahu byli k Vranovskému panství.²

I na dalších listinách z 13. století lze najít jména, která mají spojitost s Vranovem, a to např. v listině ze dne 19. září 1226, kde je jmenován Bohuslav casttelanus de Wranov, což lze považovat dle Peřinky za první zmínku o kastelánovi či purkrabím vranovského hradu. Jeden z dalších pro nás velmi zajímavých záznamů o Vranově se objevuje v listině z dne 22. července L. P. 1259, jejímž autorem je Wichardus de Tyrna a je adresována klášteru v Dobřanech. Na této listině se nachází dvě jména a to: vranovský farář Petr a kaplan Otto. Jméno vranovského faráře se objevuje ještě na pozdější listině L. P. 1268, ovšem tentokrát je zde ještě jméno kaplana Peregrina, jehož funkce je jasně vymezena, a to jako kaplana vranovského faráře. Naproti tomu funkce Oty není specifikována. Rychter se domnívá, že se mohlo jednat o duchovního hradní kaple, což lze považovat za první písemný záznam o existenci vranovského kostela a fary.³ Peřinka klade tedy vznik vranovského kostela do doby 13. stol.⁴

Ve farní kronice se však píše na základě tradice, že kostel zde stával již dříve. Mělo se jednat o menší kostelík, nejspíše dřevěný, stojící na místě dnešní sakristie. Tento kostelík však vyhořel při mohutném požáru Vranova.⁵ Mezi dalšími vranovskými

¹ Srov. BORSKÝ, P. *Kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vranově nad Dyjí Stavebně historický vývoj*, Brno 2009, s. 7.

² Srov. PEŘINKA, F., V. *Vlastivěda moravská, Vranovský okres*, Brno, Garn, 2009, s. 48. ISBN 978-80-86347-93-6.

³ Srov. BORSKÝ, P. *Kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vranově nad Dyjí Stavebně historický vývoj*, s. 7.

⁴ Srov. PEŘINKA, F., V. *Vlastivěda moravská – Vranovský okres*, s. 47.

⁵ Srov. BORSKÝ, P. *Kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vranově nad Dyjí Stavebně historický vývoj*, s. 7.

faráři v následujících letech, kteří se objevují na listinách, podle Wolného: „k roku 1346 uvádí faráře Jana, k roku 1354 Otu a roku 1406 Mikuláše, který se v roce 1415 stal olomouckým kanovníkem“.⁶ Roku 1425 je vypálen v rámci husitského drancování farní dvůr a kostel. V důsledku husitských útoků a působení moru došlo prakticky k vyliďnění vesnice.⁷

V tomto období patřil patronát nad kostelem ve Vranově majitelům vranovského zámku. Jeden z prvních kazatelů učení Martina Luthera přichází s majitelem zámku Arklebem z Boskovic, jež nabyl Vranov r. 1506. I ostatní páni, kteří vlastnili panství po Arklebovi byli nakloněni tomuto učení. Díky tomu se luteránství počalo šířit i mezi prostým obyvatelstvem. Velkým zlomem v dějinách panství byl zámecký pán Zdeněk z Lomnice, neboť za jeho pobývání byl prohlášen Vranov za evangelický a katolický kněz byl vyhnán, což se událo mezi lety 1528 – 1554. Ovšem na proti tomu Wolný uvádí, že se k roku 1562 ve Vranově nachází opět katolický kněz a to Zikmund, který zde vystupuje ve sporu s Petrem Čertorejským, byl to zámecký pán (ve sporu se nejspíše jednalo o šatovskou faru, která spadala pod Vranov, zámecký pán totiž daroval faru i s hospodářstvím svému synu ke spravování). Po Petru Čertorejském se stala novou majitelkou Vranova Estera z Reifensteinu, která patřila mezi radikální reformátory. Na vranovském panství žila v letech 1572 – 1589.⁸ Pro informace o tom, jaká tato majitelka zámku byla, je však nutno nahlédnouti do kroniky farnosti Šatov.

„Sie war Kirchen Patronien der evangelischen Kirche zu Schattau und...

....eines Tages erschien sie mit dem Pastor von Schattau um Sich in der Kirche zu Frain trauen zu lassen. Der katholische Pfarrer liess zu diesem Zwecke die Kirche nicht öffnen und verweigerte auch die Schluessel. Darueber erzuernt, liess sie die Kirchentuer aufsprengen um ihr Ziel zu erreichen. Sie nahm auch mehrere Kleinodien aus der Kirche mit und gab sie trotz kaiserlichem Befehl nicht mehr zurueck. Danach beschuldigte sie den frainer Pfarrer, einen Moench names Mathias, eines unsittlichen Attentats auf das Maedchen Katharina Weichselmann, der vor die Schranken des Untersuchungsrichters geladen wurde. Sie setzte darauf einen evangelischen Prediger als Pastor in Frain ein. Aber auch in Schaffa wurde von ihr 1589 Schristoph Regulus aus Lauben in Sachsen als evangelischer Prediger berufen. 1618 starb dieser an den

⁶BORSKÝ, P. *Kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vranově nad Dyjí Stavebně historický vývoj*, s. 7.

⁷Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, Stadtschlaining, 2002, s. 320.

⁸Tamtéž, s. 320n.

Marterqualen, die ihm kaiserlich-katholische Truppen bei ihrem Feldzug gegen Prag zufuegten. Um 1619 amtierte dann Doerflinger in Frain.“⁹

1.2 Přes třicetiletou válku na práh 20. století

17. století bylo ve Vranově dobou strádání a utrpení, náboženského znásilňování. Ale také přineslo do Vranova i některá pozitiva. Ale vezměme to pěkně po pořádku.

Třicetiletá válka se týkala Vranova skoro od počátku, a to z důvodu, že hradní pán se podílel na stavovském povstání. Po porážce stavovských vojsk mu byl hrad Vranov odňat.¹⁰ Toto by však k pozitivům, která přinesla třicetiletá válka, asi nepatřilo. Avšak ve chvíli, kdy přicházejí na naše území švédská vojska, přichází do Vranova katolický učitel Schwartz, který prchal před nimi z Mikulova. Ve Vranově se usadil a o večerech zde vyučoval katechismus, počty, čtení a psaní. Učitelství ve Vranově zůstalo ještě po sto let v rodině Schwartzů, které bylo předáváno z otce na syna. Alespoň takto se Peřinka o těchto událostech zmiňuje.¹¹

Spolu s příchodem nového zámeckého pána Michala Adolfa z Althanu byla provedena protireformace. Obyvatelstvo se navrátilo díky misionářům a vojsku ke katolické víře, díky tomuto činu byli vyhnáni z Vranova kazatelé Lutherova učení. Tuto reformu provedlo pět jezuitů, protireformace však nedosáhla svých očekávání, neboť těch, kteří se obrátili, bylo málo.¹²

Ke vši smůle Vranov zůstal bez duchovního až do roku 1631, neboť vranovští byli donuceni navštěvovat kostel v Schiltern¹³ (neboť Vranov byl k Schiltern přifařen). Kdo by se neúčastnil mši v neděli a ve velké svátky, byl k tomu donucen „holí“.¹⁴

Ovšem k roku 1633 je již opět zmiňován katolický farář Jan Turner, stěžující si na chybějící nádoby a paramenty, které byl nucen „za vlastní groš nakoupit“.¹⁵

⁹Gregor Gustav, Prof. Dr., Manuskript „Geschichte das Marktes Frein“

Přidávám svůj skromný překlad: „Byla patronkou evangelického kostela v Šatově a ... jednoho dne se objevila s pastorem z Šatova, a žádala po něm, aby ji oddal v kostele. Katolický farář k tomuto účelu nedovolil otevřít kostel a odmítl vydat klíč. Rozčilená Ester nechala vypáčit dveře kostela, aby dosáhla svého cíle. Z kostela si vzala mnoho šperků a odmítla je vydat zpět i přes císařské nařízení. Poté obvinila vranovského faráře, mnicha jménem Mathias, za nemorální zločin na dívku Katharina Weichselmann, který byl předvolán před stolicí vyšetřovacího soudce. Poté dosadila do Vranova evangelického kazatele jako pastora. Ale také do Šafova byl od ní povolán roku 1589 Christoph Regulus s Lauben v Sasku jako evangelický kazatel. Tento kazatel zemřel roku 1618 v mukách bolestných, která mu přivodila císařská katolická vojska během tažení na Prahu. Kolem roku 1619 úřadoval pastor Doerflinger ve Vranově“.

¹⁰ Srov. PEŘINKA, F., V. *Vlastivěda moravská, Vranovský okres*, s. 55.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 58.

¹² Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, s. 321.

¹³ Srov. tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Srov. PEŘINKA, F., V. *Vlastivěda moravská, Vranovský okres*, s. 42.

V roce 1645 přitáhla švédská vojska a oblehla vranovský hrad. Spolu s touto událostí je zmiňován dominikánský kněz Petrus Huels který několik dní před obléháním Vranova sbalil kostelní náčiní a utekl i s ním na vranovský hrad. Během tohoto obléhání byl znesvěcen kostel heretickými obřady. Ovšem Švédové v červenci byli z Vranova díky císařskému vojsku vyhnáni. Vranov zůstal z půlky vypálen a vypleněn. Pro jistotu zůstal místní kněz ještě celý rok na hradě, a zde se konaly i obřady (v hradní kapli). Jediné, co se do dnešních dnů dochovalo po švédském obléhání, jsou tři masové hroby (a to jeden na starém hřbitově, jeden v polním ležení a poslední se dnes nachází na místě kaple sv. Josefa) a zbytky polního ležení.¹⁶

Krátce po obléhání Vranova švédskými vojsky vyhoří vranovský hrad, a jeho majitelé se rozhodnou přestavět jej na barokní zámek spolu s touto přestavbou je také přestavěn i vranovský kostel do barokního slohu nejspíše dle návrhů J. B. Fischera z Erlachu a to roku 1686. Ovšem roku 1694 shořela během požáru náměstí nová, dřevěná, zvonice. Proto Michal Heřman z Althanu nechal položit základní kámen současné kostelní věže, jejímž architektem se stal Jakob Huern. Dostavěna byla roku 1720. Tato léta ovšem nelze spojovat pouze s výstavbami světských i sakrálních staveb, ale také s morovou ránou, která prošla Vranovem roku 1680. A jako poděkování za ochranu nechal zámecký pán vystavět morový sloup na náměstí, na nějž byly umístěny následující sochy, sv. Šebestian, sv. Roch, sv. Florian, sv. Jan z Nepomuku a na vrchol byla umístěna socha Panny Marie.¹⁷

V důsledku přestavby hradu ve Vranově na zámek byla zbourána stará hradní kaple a tak jí bylo nutno nahradit roku 1699 novou dle plánů J. B. Fischera z Erlachu. Tato kaple byla zasvěcena Nejsvětější trojici. Spolu s touto výstavbou dostal i farní kostel některé nové prvky interiéru a to asi kolem roku 1720, např.: nový barokní oltář, kazatelnu a varhany. Následně byla v tomto kostele dokončena restaurátorská činnost k r. 1730, byl také dle Peřinkových údajů zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie.¹⁸

O tom, že ani po dokončení nákladných prací na kostele však činnost na sakrálních stavbách neutichla, svědčí výstavba kaple nejsvětější trojice roku 1746, která se dnes nachází na staré cestě do Onšova, spolu s další kaplí (s neznámým zasvěcením),

¹⁶ Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, s. 322.

¹⁷ Srov. PEŘINKA, F., V. *Vlastivěda moravská, Vranovský okres*, s. 56.

¹⁸ Tamtéž, s. 46.

zbudovanou na Ptačím vrchu taktéž v těchto letech. K této kapli se se konaly každoroční prosebné procesí v období jara.¹⁹

Vranovské panství však počalo velmi strádat, a to působením Francouzů, kteří městečko i panství prakticky úplně vysáli v letech 1805 a 1809.²⁰

Ještě před příchodem francouzských vojsk do Vranova, konkrétně roku 1777, došlo k zřízení vranovského děkanství, které bylo dříve součástí děkanství znojemského.

Současným hradním pánům však začali díky náročné přestavbě vranovského zámku i díky působení Francouzů ve Vranově docházet peníze, a tak jsou donuceni prodat své panství. Toto panství kupuje hrabě Stanislav Mniszek. Spolu s touto koupí se stává i novým patronem vranovského kostela. Roku 1807 se ožení s kněžnou Helenou Lubomirskou, které později přenechá správu církevních záležitostí na celém vranovském panství. Tato žena velmi aktivně působila v sociálních oblastech, a ne jen proto byla nazývána matkou chudých. Na základě rozhodnutí kněžny Heleny z Mniszku byla na místě masového hrobu z období třicetileté války vybudována kaple sv. Josefa, která byla vystavěna r. 1826.²¹

O tom, jak si vedla paní hraběnka ve správě církevních věcí, si můžeme ukázat na příkladu jedné události, popisované ve farní kronice. 16. března 1841 byl vyloupen vranovský kostel, farní kronika uvádí, že se nejspíše jednalo o německé cikány, kteří v těchto časech táhli krajem. Naštěstí se lupičům podařilo dostat pouze do sakristie, kde vzali liturgická roucha a některé liturgické náčiní. Čtyři týdny od vyloupení kostela bylo nalezeno několik rouch na cestě mezi Vranovem a Blížkovicemi, ovšem liturgické náčiní, jež bylo uloupeno, nikoli. Ale díky štědrosti hraběte Stanislava a hraběnky Heleny z Mniszku bylo toto náčiní dokoupeno a kostelu darováno.²² Tímto však štědrost neskončila, neboť roku 1844 a 1899 probíhala mohutná renovace kostela a farního dvora. Náklady však byly alespoň částečně pokryty veřejnou sbírkou. Po opravách byl kostel znovu zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie a boční oltáře sv. Barboře a, sv. Janu z Nepomuku (je zajímavé, že se prameny nezmiňují o třetím bočním oltáři).²³

Po bitvě u Sadové roku 1866 přichází k Vranovu pruská vojska. Ve farní kronice bychom k této události našli až legendické vyprávění. Když vyšel vranovský farář

¹⁹ Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, s. 322 – 326.

²⁰ Srov. JANÍŘEK, K., PAUKERT, J. *Státní zámek Vranov nad Dyjí*, Východočeské tiskárny n. p. Pardubice, 1987, Pardubice, s. 65.

²¹ Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, s. 328 – 329.

²² Srov. FUŘ Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805 - 2009*.

²³ Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, s. 330.

vojsku vstříc a prosil, aby ušetřili jeho farníky, údajně prosby faráře byly vyslyšeny a vojáci se chovali ve Vranově slušně a neradi potom odcházeli.²⁴ Janíček udává, že pruská vojska ve Vranově byla, a to v počtu asi 1000, z toho se ubytovalo 250 na zámku.²⁵

Po těchto dramatických událostech českých dějin se roku 1892 se ve Vranově konaly lidové misie, kdy na jejich konci byl vztyčen misijní kříž, který se nacházel na náměstí před poštovním a telegrafním úřadem.²⁶

Aby problémů v tomto století nebylo dost, tak v listopadu 1898 pukl největší zvon ve zvonici vranovského kostela. Velké zvony byly tedy sejmuty a poskytnuty jako protiúčet. Nové zvony byly objednány ve znojemské zvonařské firmě. Zvony byly slavnostně dovezeny v červenci, ke smutku všech však bylo zjištěno, že největší zvon byl jen o něco málo těžší než původní (tento problém zavinil chybný záznam v kronice), díky štědrosti místní spořitelny ale následně byl objednán nový velký zvon v Brně u firmy Willer. Zvon byl dovezen 27. června a na přání spořitelny byl zasvěcen sv. Floriánu. V obou případech dovezení zvonů byly ve Vranově konány velké oslavy, tedy aspoň tak kronika hovoří.²⁷

²⁴ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

²⁵ Srov. rozhovor s K. Janíčkem, archiv autora.

²⁶ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

²⁷ Srov. tamtéž.

2. Od počátku 20. století po odsun Němců

2.1 Vranov nad Dyjí za Rakousko-Uherska

První polovina 20. století přinesla do Vranova prosperitu, rozvoj i dokonce velké strasti, ale vezměme vše popořádku. V těchto letech byl ve Vranově ustanoven farářem Teodor Vajman. Za jeho působení dochází k přesunu hřbitova, který se nacházel v blízkém okolí kostela ve Vranově, a to z rozhodnutí sanitárního úřadu. Nový hřbitov byl zřízen na Ptačím vrchu roku 1906.²⁸ „Byla zde vyhrazena místa pro jiná vyznání, sebevrahy a nepokřtěné děti.“²⁹ Nový hřbitov byl ovšem od kostela vzdálen 2 km, což vedlo farnost k zakoupení nového pohřebního vozu s koňmi. Obec požádala o vysvěcení hřbitova biskupskou konzistoř, ta svolila, ale ovšem za podmínky, bude-li hřbitov věnován církvi. Obec však tuto podmínku nedodržela, a tak byl posvěcen pouze kříž, který byl na hřbitov nově umístěn.³⁰

Jak jsem již uvedl v předchozích kapitolách, ve Vranově se nezapomínalo na chudé a potřebné, jak nám může opět doložit farní kronika. Např. roku 1911 bylo rozdáno chudým, potřebným a sirotkům pod vánočním stromem asi 50 párů bot a ošacení, punčoch pečiva a ovoce. Těchto událostí spolu s tím, co mělo za tři roky přijít, však bude čím dál tím více třeba.³¹

Příchod první světové války se dotkl tvrdě i farnosti Vranov nad Dyjí. A to z mnoha hledisek, pochopitelně z materiálního, kdy farnost musela odevzdat státu všechny stříbrné liturgické nádoby. Ty byly nahrazeny nádobami z pozlacené mědi. Ovšem to nebylo vše. Roku 1917 dochází i na kostelní zvony, které jsou odvezeny na přetavení. Ve Vranově zůstaly zvony pouze v zámecké kapli. Zvoníkem byl ustanoven Filip Čelod spolu se svým bratrem Metodějem, tuto službu zastávali až do roku 1927. Jistě, toto byly ztráty, které se daly nahradit, ale životy 43 občanů Vranova, kteří zahynuli v důsledku války, nahradit nešlo.³²

²⁸ Srov. tamtéž

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Srov. tamtéž.

³¹ Srov. tamtéž.

³² Srov. tamtéž.

2.2 Vranov nad Dyjí za první republiky

V důsledku první světové války se zastavil kulturní a hospodářský rozmach celé obce a to ne jen během války, ale také v poválečných letech následkem pokračující chudoby.³³ Avšak mělo se to změnit, neboť Vranov nad Dyjí se po vzniku Československa právě nacházel na území jižní Moravy, ale nebudu předbíhat.

Farní kronika v těchto letech pojednává o událostech týkající se farnosti velmi zajímavě, mnohdy se ani nedá věřit, co se během těchto pětadvaceti let zde událo. I když prameny hovoří převážně o stavebních úpravách kostela a jeho okolí. Očekávali bychom pohodový a klidný život duchovních, ale jak si ukážeme ne vždy „měly na růžích ustláno“.

V poválečných letech správa farnosti byla svěřena P. Joh. Nepom. Bastaři, který nastoupil do farnosti Vranov nad Dyjí již během první světové války a zůstal zde až do roku 1928. Právě díky němu byla provedena elektrifikace farního kostela a instalovány dva Benátské lustry s elektrickými svícemi. Ovšem jeho možná až slepá důvěřivost v poctivost druhých připravila farnost o farní pozemky v hodnotě 3000 Kč, výměnou za pozlacení stříbrného kalicha v hodnotě 500 Kč. Ovšem kam se poděl zbylý obnos, to nikdo netušil. Pak už čteme jenom smutná slova o nepoctivosti pana JUDr. Erena.³⁴

U peněz ještě chvíli zůstaneme. Neboť kostelu chyběly zvony odvezené za první světové války. I když pan ředitel místní obecné školy a obec usilovali o získání prostředků. Avšak přes veškeré snahy nebylo dosaženo uspokojivého výsledku, což vedlo k tomu, že bylo zažádáno u okresního hejtmána k povolení sbírky „*dům od domu*“.³⁵ Díky této sbírce bylo možné učinit za patřičné částky na nákup. A to v počtu třech zvonů o celkové váze 2200 kg. Výrobcem zvonů byla firma Herold v Chomutově. Jak prameny uvádějí, objevily se však těžké nesrovnalosti o věnování zvonů. „*Politická obec si dělala nárok na vlastnictví darů a nechtěla proto nechat zvony posvětit, protože by měly být nikoliv církevní ale světské*“.³⁶ Tato praxe jak naznačují prameny, např. Horní Břečkov, byla častým problémem této oblasti. Avšak i přes tyto požadavky farář zvony posvětil za velké slávy, která byla velmi povznášející a nezapomenutelná.³⁷

³³ Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frein einst die Perle des Thayatales*, s. 22.

³⁴ Srov. FUŘ Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

³⁵ Srov. tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Srov. tamtéž.

Tímto by tato událost mohla končit, ovšem zmíněné jednání faráři přineslo velké problémy. Byl u soudu obžalován ze „zločinu zneužití obnosu celé sbírky“³⁸. Žalobu ovšem obec stáhla hned po prvním slyšení, ale jak si kněz stěžuje v místní farní kronice: „advokát žid své peníze již dostal“.³⁹ V důsledku tohoto nezdařilého soudního procesu došlo ke stažení stávajícího starosty, a nikdy již nedošlo k jeho zvolení.⁴⁰ Novými zvoníky byla ustanovena rodina Hohlova, respektive otec a synové.⁴¹

Chybějící zvony představovaly problém, který byl nutný vyřešit. Ovšem jak podotýká P. Julius Loidold, který nastoupil do Vranova nad Dyjí roku 1928, „kostel po své poslední rekonstrukci interiéru znetvořen v nepopsatelný sklep“.⁴² Na podmáčené cihlové podlaze stály dvě sta let staré lavice, na stěnách se tvořila vlhká místa, plíseň ničila v kostele umělecká díla. Proto bylo rozhodnuto kostel vysušit, načež měla proběhnout rekonstrukce. Ovšem během dvou let působení P. Julia Loidolda se tak velký plán nedal uskutečnit. Nezbylo nic jiného, aby jeho nástupce otec Amrosius Lang tyto plány dokončil.⁴³

Tento mladý kněz se po převzetí farnosti směle pustil do plnění plánů svého předchůdce. Bylo rozhodnuto o exhumaci starého hřbitova a přemístění ostatků do kostnice pod rotundou sv. Ondřeje. Následně bylo odkopáno od severní zdi kostela několik stovek metrů krychlových zeminy. Každá rodina navštěvující kostel měla za úkol odkopat určitý počet metrů zeminy, které zvládne sama vlastními silami nebo místo sebe najme dělníky. K zadnímu vchodu do zákristie musely být přistavěny schody, neboť úroveň terénu klesla po odkopání o jeden metr. Načež byla severní strana obestavěna soklem.⁴⁴

Na tomto místě je nutno zmínit jednu důležitou věc, která do určité míry měla i vliv na budoucnost farnosti. Spolu s příchodem duchovního A. Langa byla totiž také započata stavba největší přehrady ve stěžení Evropy. Bohužel, v záplavové zóně stála vesnice Bítov, kaple sv. Trojice a Jelenův mlýn. Tyto všechny stavby dnes leží v troskách na dně přehrady včetně bítovského kostela a pod hradem Cornštejnem, kaple

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Srov. tamtéž.

⁴¹ Srov. ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frein einst die Perle des Thayatales*, s. 336.

⁴² FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

⁴³ Srov. tamtéž.

⁴⁴ Srov. tamtéž.

sv. Trojice (vyhledávané to poutní místo vranovského děkanství).⁴⁵ Celá stavba přehrady byla dokončena v roce 1933.

Ze všech staveb nacházejících se na dně přehrady byla zachráněna jediná stavbička. Jednalo se o kapličku, která stávala u Jelenova mlýna. Kaplička byla již v 30. letech 20. století prohlášena za chráněnou památku. A tak roku 1932 došlo k jejímu přemístění ze dna přehrady na křižovatku, na níž se odbočuje k přehradě. Nové posvěcení proběhlo ve velmi slavnostním duchu. Průvod šel od kostela ke kapličce, v čele s čestnými osobnostmi Vranova a kapelou. Po zasazení obrazu „*hochw. pan kooperátor P. Lang pronesl velmi srdceryvnou řeč o významu Panny Marie, která udělala na všechny přítomné velký dojem*“.⁴⁶

Protože prostor za kostelem po odkopání starého hřbitova zůstal prázdný, rozhodla obec, že na vzpomínku padlých kamarádů za Velké války postaví pomník. Ten byl dne 8. července 1934 slavnostně odhalen. Tomuto předcházela mše na prostranství za kostelem za účasti místního obyvatelstva i místních spolků: veteránů, dobrovolných hasičů, pěveckého a další. Celá slavnost byla zakončena písní „*Ich hatt' einen Kameraden*“.⁴⁷

I přes tyto velké události se nezapomnělo na opravu kostela. Roku 1936 bylo postaveno lešení kolem věže, aby byla nově olíčena, taktéž ciferníky hodin a Boží oko byly znovu namalovány. Práce malíře byla ohodnocena jako „*příšerná, neboť oko je spíše okem indiána nežli okem Nebeského otce*“.⁴⁸ Na interiér kostela taktéž nebylo zanevřeno. Namísto starých lavic přišly nové, materiál na ně daroval pan hrabě Adam Stadnický a na výrobě se podíleli všichni vranovští stolařští mistři. Během těchto prací bylo v kostele postaveno lešení mistrem Pragertem z Uherčic a celý interiér byl vymalován E. Frauerem ze Znojma. Fresku na stropě presbytáře pak zrestauroval akademický malíř Janča z Prahy. Poslední na řadě byly obrazy na hlavním oltáři, „*přes který prosvítaly paprsky slunce při ranních mších*“.⁴⁹ A také na bočním oltáři, kde byl obraz Jana Nepomuckého.⁵⁰

Vše pro farnost Vranov nad Dyjí se mění 1. října 1938, kdy je Vranov na základě potupné Mnichovské dohody přičleněn v rámci Sudet k Německé říši. Ještě tohoto roku

⁴⁵ Kostel i kaple byly odstřeleny v 50. letech, neboť čněly nad hladinu. Důvodem k odstřelu bylo bránění lodní dopravě.

⁴⁶ Das Marterl von den Jelenmühle, Zneimer Wochenblatt, 30. květen 1933.

⁴⁷ Anderle A., Schmidt W. *Frein einst die Perle des Thayatales*, 2002, s. 367.

⁴⁸ FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Srov. tamtéž.

„pocitil“ Vranov svou návštěvou samotný Adolf Hitler. Z oblasti náboženského života se během války bohužel nepodařilo získat příčně ověřitelné informace.

2.3 Odsun německého obyvatelstva

Spolu s blížícím se koncem 2. světové války docházelo v Československu k stále většímu probouzení odporu proti Němcům. Tato nenávist byla umocňována ponižením, pokořením, zločiny nacistů a také touhou po odplatě za potupnou Mnichovskou dohodu. Vodu na mlýn tomuto všemu hnalo volání některých představitelů vlády a dalších jedinců po zúčtování s Němci.⁵¹ Toto volání bylo vyslyšeno i provedeno v podobě hromadného odsunů Němců, popřípadě nasazením na práci ve válkou poškozeném Československu.

A právě tato smutná část dějin také postihla Vranov nad Dyjí, o kterém jsme již řekli, že se nacházel v roce 1938 na území Sudet, které byly připojeny k Německé říši. Před válkou i během ní zde sídlila velmi početná německá populace, početně převyšující zdejší české obyvatelstvo. Spolu s příchodem Rudé armády 8. května 1945, ale i před ní, se také začínají vracet Češi, kteří odešli z Vranova ještě před zábořem Sudet, tak i noví osidlovatelé. Mezi nově příchozími se objevovali i takzvaní zlatokopové a jim podobní. Nutno říci že část Němců utekla z obce ještě před příchodem Rudé armády. Ti, kteří zůstali v obci, byli internováni a nasazeni na práce v obci. Konečný odsun Němců proběhl roku 1946.⁵²

Dále je nutno vzpomenout některé události spojené s odsunem. Pro nás jsou asi nejzajímavější události spojené s duchovními, působícími ve farnosti v této době. První událost se týká P. Wihelma Rogelböcka, který prosil české obyvatelstvo, aby se za něj postavili, a on nebyl odsunut. Dostalo se mu následující odpovědi: „*Otče, nezlobte se, já jsem nechápala, proč jste se tak změnil*“.⁵³ Co tento kněz učinil, se dnes již nedozvíme, možná nějaká nekalá činnost, těžko říct. Druhá událost z tohoto období pochází pro změnu z doby krátkého působení P. Josefa Němce. Když hned po válce za ním přišli čeští občané a žádali o nový hřbitov, neboť nechtěli, aby jejich těla spočinula vedle Němců. Na to jim kněz odpověděl velmi výchovně a jasně: „*To, že spíte v jejich*

⁵¹ Srov. Encyklopedie města Brna: *Projev Edvarda Beneše v Brně z dne 12. 5. 1945*, [online]. [cit. 2015-3-12]. Dostupné na WWW: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=3368>.

⁵² Srov. tamtéž.

⁵³ Rozhovor s panem M., Archív autora.

*peřinách, vám nevadí, že nosíte jejich kořichy, vám nevadí, že topíte jejich uhlím, to vám taky nevadí. A na to je vyhodil z fary“.*⁵⁴

Důležité je zmínit, že během tohoto období, před válkou, během války i po ní došlo k napáchání mnoho zlého z obou stran. Na připomínku těchto neveselých událostí byl odhalen pomník na cestě Podmyče – Felling.

2.4 Náboženský život v první pol. 20. stol.

Náboženský život v tomto období nelze spojovat pouze s nedělní liturgií, ale také s liturgickým rokem, kdy jednotlivé slavnosti se pojí nejrůznějšími zvyklostmi, charakteristickými pro tuto oblast. Liturgický rok měl následující podobu.

Ohledně jednotlivých slavností to, vypadalo následovně. O Vánocích, jak uvádí Peřinka, chodívali dědinou tři děvčata a jeden chlapec. Byli netradičně oděni a zpívali vánoční písně a také sbírali peníze. Tito čtyři měli představovat: sv. Josefa, sv. Annu, sv. Barboru a Pannu Marii. Také je zmiňována Tříkrálová koleda, kdy koledníci chodili od domu k domu, tento zvyk již koncem 19. stol velmi skomíral natož pak v první polovině 20. století.⁵⁵ Co se týče kostela, byl přes vánoční svátky vyzdoben jedličkami. U oltáře Panny Marie stával vždy betlém. Děti většinou nejvíce upoutával malý černoušek sedící před betlémem, neboť vždy po vhození mince kýval hlavičkou.⁵⁶

Je velmi zajímavé, že ani jeden z autorů se nezmiňuje o slavení svátku sv. Mikuláše. Těžko soudit, z jakého důvodu o něm nepojednávají.

Nesmíme však zapomenout na nejdůležitější svátky v životě křesťanů, jsou to Velikonoce. Období Velikonoc začíná na Květnou neděli, kdy se konala procesí. Ta procházela přes Ptačí vrch od jedné kaple k druhé až k „*Magenfeld*“.⁵⁷ V čele průvodu chodíval kněz spolu s ministranty, kteří nesli bohatě zdobený kříž spolu s prapory a sochu svatého Antonína, jenž měl posvěcovat jejich cestu. Následovali školní děti, hasiči, veteráni a ostatní obyvatelé Vranova. Při této příležitosti byly rovněž posvěceny ratolesti a pronášeny modlitby za bohatou úrodu.⁵⁸

Na Zelený čtvrtek se naposledy rozezněly zvony a „odletěly“ do Říma a na Bílou sobotu se vrátily. Během tohoto období chodili chlapci školou povinní přes

⁵⁴Tamtéž.

⁵⁵ Srov. PEŘINKA, F., V. *Vlastivěda moravská, Vranovský okres*, s. 20n.

⁵⁶ Srov. ANDERLE, W., SCHMIDT W., *Freinein einst die Perle das Thayatales*, s. 347.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 348.

vesnici se svými trakaři a oznamovali „hrkáním“ čas modliteb a bohoslužeb. Od nepaměti byla obec rozdělena na jednotlivé oblasti hrkání: Náměstí, *Leopoldstadt*, Junácké údolí, okolí zámku, *Pfefferberg*, Přední Hamry, Zadní Hamry, Benátky. Chlapci vždy hrkali jen v částech obce, odkud pocházeli. Nejstarší z chlapců byli vedoucími skupinek, a měli za úkol dohlížet na disciplínu a řád, i za cenu použití vrbového proutku. Jejich další úkol byl dohlížet na striktní dodržování časů hrkání. V rozdělení chlapců byl nastolen pevný řád, kdy vepředu šli nejstarší žáci a za nimi sestupně podle tříd až po nejmladší. Ve Vranově byly k hrkání používány bezvýhradně pouze trakaře.⁵⁹

Hrkání začínalo na Zelený čtvrtek před křížem na náměstí, kdy chlapci poklekli a odříkávali společnou modlitbu. Poté následoval pokřik „*zwölferatschen*“⁶⁰, který se opakoval dvakrát. Poté se rozešli na své úseky. Na Velký pátek říkaly: „*Englische Gruss den jeder katolische Christ glauben und beten muss*“⁶¹ a na Bílou sobotu v 5.00 se zase říkalo pořekadlo, které znělo: „*Wir ratschen, wir ratschen die pumperte Mett'n, Weiber stehts auf und backts osterfleck'n*“.⁶² Od sedmi hodin ráno, chodili chlapci dům od domu a vyhrkávali vajíčka i peníze. Dary, alespoň jak uvádí Komenda, byli velké i navzdory nedostatku peněz. Po konci hrkání došlo k dělení koledy, kdy nejvíce dostali nejstarší a potom podle pozice v zástupu, od nejstaršího po nejmladšího, méně a méně.⁶³

Od Velkého pátku po Zmrtvýchvstání Páně byl v rotundě otevřen Boží hrob a hořelo zde věčné světlo. Strážení hrobu měl na starosti veteránský spolek. Na stráži vždy stáli dva, oblečení do kabátu a cylindru, a v ruku drželi halapartny.⁶⁴

Na velkou sobotu bylo oslavováno Zmrtvýchvstání Páně. Všichni se shromáždili na náměstí za účasti všech vranovských spolků a kapely. Poté se odebrali na prostranství před rotundou za výstřelů z hmoždířů, kde na ně čekal farář spolu s ministranty. Zde farář pronesl: „*Spasitel byl vykoupen*“⁶⁵, načež procesí spolu s knězem, který šel pod nebesy s monstrancí, šlo na náměstí. Po cestě kněz požehnal spolku hasičů a veteránů. Na náměstí požehnal ostatním věřícím. Na závěr se odebral průvod do kostela, kde bylo zakončení oslav Zmrtvýchvstání Páně za účasti kostelního sboru.⁶⁶

Neopomenutelnou událostí pro vranovskou farnost, která následovala po době velikonoční, byla slavnost Boží těla, neboť v tento den docházelo k jmenování nových

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 348n.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 349.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 350.

řemeslnických mistrů ve Vranově nad Dyjí. Den před Božím tělem byla cesta, po které se mělo jít, lemována břízami, posypána kvítky, připravovaly se oltáře u jednotlivých domů. V den konání procházel průvod přes vesnici. V jeho čele byli ministranti, kteří nesli kříž a prapory, za nimi šli chlapci a děvčata, kteří házeli květy. Jako další na řadě byl kněz s monstrancí. Ten kráčel pod nebesy, jež byla nesena členy pekařského spolku. V průvodu následovali řemeslníci se svými vlajkami, staří mistři, učňové, váleční veteráni a hasiči. Celé procesí kráčelo po vesnici od oltáře k oltáři za doprovodu kapely. U každého oltáře byl přečten úryvek z evangelia a uděleno požehnání.⁶⁷

V období letních měsíců a to konkrétně kolem svátku Nanebevzetí Panny Marie se konala oslava vysvěcení kostela ve Vranově. Den před posvěcením chodili hasiči dům od domu a sbírali peníze, mnohdy dostali i sklenku vína. Na „*Viehplatz*“⁶⁸ postavili vždy houpací lodičky a střelnici. O taneční zábavu bylo postaráno na zahradě hotelu Ipp, kde byl postaven taneční parket, bohatě zdobený papírovými girlandami. Vše doplňovaly stánky se vším možným, co se v té době prodávalo, jako perníková srdce, turecký med nebo cukroví. Stánky stávaly kolem cesty na zámek. Dva dny vyhrávala muzika k poslechu a tanci. Děti si užívaly kolotočů, nejvíce chlapci, neboť v této době se kolotoče točily ručně, chlapec, který točil kolotočem, měl po třech jízdách točení nárok na svezení zdarma.⁶⁹

Zadní Hamry pak měly své vlastní posvěcení, které se konalo kolem svátku svaté Heleny. V neděli byla mše svatá a zakončení celé slavnosti končilo v Hamerském hostinci.⁷⁰

Taktéž na svátek Svaté trojice chodilo procesí od kostela ke kapli svatého Josefa, kde byla přednesena modlitba a poté procesí směřovalo na zámek, kde se konala slavnostní mše svatá a jako obvykle po mši se šlo do hostince.⁷¹

Na konci léta následovalo Poděkování za úrodu. Tato slavnost se konala pouze v rámci mše svaté. Před mší svatou byly plodiny kladeny před oltář v místním kostele a v rámci obřadu požehnány. Alespoň podle Peřinky, který hovoří o tom, že nenalezl žádné zvyky spojené s touto tradicí.⁷²

⁶⁷ Srov. ANDERLE, W., SCHMIDT W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, s. 350n.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 352.

⁷⁰ Srov. tamtéž.

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 353.

⁷² Srov. PEŘINKA F. V. *Vlastivěda moravská, Vranovský okres*, s. 20.

Ale Anderle a Schmidt však hovoří o procesí, které doprovázel ozdobený vůz s koňmi, ovšem, jak toto procesí bylo organizováno, není zřejmé.⁷³ Nejspíše se jednalo o starší zvyk, který na konci 19. stol. zanikl.

Poslední zmíním svátek Všech věrných zemřelých. V tento den se vždy konala mše svatá, po které se chodívalo na starý hřbitov, kde byla krátká pobožnost a společná modlitba. Ve 30. letech 20. stol. je pak zmiňován průvod, který po obřadu na starém hřbitově, šel také na nový hřbitov. I zde byla pobožnost s krátkou společnou modlitbou. U vstupu na hřbitov (není jasné kterého) stávali lidé, co sbírali peníze na osiřelé děti, nejspíše z místního dětského domova.⁷⁴

⁷³Srov. ANDERLE, W., SCHMIDT W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, s. 353.

⁷⁴Srov. tamtéž.

3. Od roku 1945 po konec 20. století

3. 1 Přes poválečné období po rok 1968

3. 1. 1 Běžný život farnosti

Život farnosti Vranov nad Dyjí byl v těchto letech přibližně stejný, jako u obcí v podobných lokalitách a obdobnou minulostí. Lze to tedy chápat následovně: odsun německého obyvatelstva a na jeho místo přicházejí lidé z vnitrozemí, mnohdy i nedobrovolně, jsou sem přesunuti za trest. Dále pak výstavba železné opony, tím pádem i blízkost ostře hlídaného pohraničního pásma. Jako další významný problém, který bych zmínil, je velmi časté střídání kněží spravujících tuto farnost. Ale i přes tyto problémy spojené i s nástupem komunismu, probíhal alespoň v tomto období poměrně čilý náboženský život.⁷⁵

Z hlediska školy by hodnocení náboženského života mohlo vypadat následovně. Po odsunu Němců odešel i celý pedagogický sbor a na jejich místa nastoupili čeští učitelé, do pedagogického sboru byl do určitého roku počítán i místní duchovní, jehož úkolem bylo vyučovat náboženství. Účast dětí na náboženství do r. 1948 byla stoprocentní, vyjma dětí z jiných konfesí (evangelíci, pravoslavní). Po roce 1948 dochází na škole, jak uvádí místní kronika, k ateistické výchově, která spočívala ve správném výkladu dějin a role církve v dějinách (čarodějnické procesy, upálení J. Husa atd.), z dalšího hlediska byla církev brána jako ta, která zbrzdí pokrok. A mnoho dalších důvodů, proč je církev ta špatná. Nejen toto, spolu s dalšími metodami, vedlo k odhlašování dětí z náboženství. V důsledku toho, v roce 1965 byl počet dětí chodících do náboženství 38,1% z celkového počtu žáku, kterých bylo 286. Navíc náboženství už nebylo jako hlavní předmět, jak tomu bylo před rokem 1948, ale stal se z něj zájmový kroužek vyučovaný po škole.⁷⁶

Další z oblastí, kterou se budeme zabývat, je kostel a dění kolem něj. Mše svatá se konaly až do příchodu P. Peši každý den. Poté byly omezeny na tři bohoslužby v týdnu a nedělní mši svatou. Počet návštěvníků, jak uvádí kronika, byl v roce 1957 následující: 150 – 200 věřících na nedělní mši svaté. Ovšem na hlavních křesťanských

⁷⁵ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805-2009*.

⁷⁶ Srov. SOkA Znojmo, *Kronika školy Vranov nad Dyjí 1945-1965*.

svátcích byla účast stále hojná, např. Velikonoční vigilie se roku 1955 účastnilo 450 věřících a na slavnost Božího těla 200 věřících.⁷⁷

Na závěr bych se zmínil o jedné podivuhodnosti, která ve Vranově panovala kolem velikonočního hrkání. Vranov byl vždy rozdělen na hrkací okrsky, jak jsem již uvedl. V celém Vranově bylo hrkání zakázáno, není jasné přímo od jakého roku, ovšem v Předních a Zadních Hamrech (část Vranova) se hrkalo dále, tak jak bylo zvykem a nikdo proti tomuto nezasáhl.⁷⁸

3.1.2 Správa údržba majetku farnosti

Exteriér kostela v těchto časech neprošel příliš radikálními změnami, jednalo se spíše o drobnější práce. Jednalo se o opravu střechy nad presbytářem a vyčištění okapů. Ovšem interiér doznal citelnějších oprav. První věci byly varhany. Jejich opravu provedl varhanář F. Doležal z Jemnice. Tuto opravu, která činila 10 000 Kčs, se podařilo uhradit díky milodarům. Poté přišla řada na obrazy, zmiňovány jsou pouze tři. Prvně obraz na hlavním oltáři a další dva, Narození Páně a Navštívení sv. Alžběty. Tuto restaurátorskou činnost provedl akademický malíř Crhounek z Brna. Co se týče presbytáře, tak poslední opravou byla výměna oken panem Hofbauerem. Výdaje činily 600 Kčs.⁷⁹

Poslední věc, kterou bych zmínil k této části je zprovoznění věžních hodin. Této práce se zhostil pan Císař, který se této činnosti ve svém mládí věnoval. Hodiny totiž byly rozebrány již od roku 1936 a postupně se ztrácely i některé součástky. Pan Find nechal znovu vyrobit chybějící součásti a hodinový stroj byl sestaven, nainstalován a uveden do provozu.⁸⁰

Během posledních třidvaceti let došlo k úpravám v okolí kostela. Jedna z prvních byla provedena panem Kocholem, který se zasloužil o zkulturnění starého hřbitova za kostelem, vykácením křovin a odstraním staré márnice nacházející se v havarijním stavu. Po této akci mohla být zbourána stará hřbitovní brána, rušící pohled na kostel od náměstí. O zbourání brány se postaral pan Kasan spolu s panem Kocholem, jak prameny hovoří: „*Brána byla bytelná a její odstranění byla úmorná*

⁷⁷ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

⁷⁸ Srov. rozhovor s P. Gruntem, archiv autora.

⁷⁹ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

⁸⁰ Srov. tamtéž.

práce“.⁸¹ Následně pak došlo k vestavění nové zdi s bránou, sloužící k oddělení farního dvora od prostoru před kostelem. Spolu s bránou byl před kostel umístěn nový kříž, který daroval kostel sv. Františka v Brně. Ten starý je dnes umístěn na starém hřbitově.⁸²

Ve Vranov nad Dyjí v této době stával přímo v obci misijní kříž, umístěný přímo na náměstí, a také socha Panny Marie, stála u Jakoubkova hotelu. Záměrem bylo přemístit sochu s křížem na místo, kde by nebyly na očích všem, ale přitom dále zkrášlovaly prostředí farnosti.⁸³

Socha Panny Marie tedy byla přemístěna na starý hřbitov, za kostel. Největší zásluhy při této práci měli pan Kasan a pan Kochol, který opatřil zlato a zhotovil na podstavci sochy nápis „*AVE MARIA*“. S křížem tomu bylo stejně, ten byl pro své stáří (90 let) raději umístěn do kostela na epištolní stranu.⁸⁴

Poslední věcí, co se podařila za toto období, byla oprava kapličky sv. Josefa na rozcestí u benzínky, stalo se tak v roce 1967.⁸⁵

3.1.3 Významná osobnost náboženského života

I když se během tohoto období vystřídalo vcelku mnoho kněží, všeho všudy sedm, byl vždy z tohoto období nejčastěji pamětníky zmiňován právě P. Václav Peša.

Václav Peša se narodil 14. srpna 1923 v Olešnici, jako jeden z pěti dětí manželům Pešovým. Po ukončení základní školy nastoupil na biskupské gymnázium v Brně. Po maturitní zkoušce nastoupil do semináře a studia teologie v Brně. Vysvěcen byl 6. června 1949 v katedrále sv. Petra a sv. Pavla v Brně. Toto svěcení přijal z rukou brněnského biskupa Dr. Karla Skoupého. Jeho vysvěcení je dle vzpomínek spojováno s vekou slavností, která se konala v jeho rodné vsi.⁸⁶

Prvním působištěm na kněžské dráze P. Václava Peši se staly Horní Věstonice po nichž následovaly farnosti: Mikulov, Bulhary, Přísnovice (1958 – 1963)⁸⁷, Vranov

⁸¹ Srov. tamtéž.

⁸² Srov. tamtéž.

⁸³ Srov. tamtéž.

⁸⁴ Srov. tamtéž.

⁸⁵ Srov. tamtéž.

⁸⁶ Srov. FATYM: *R. D. Václav Peša*, [online]. [cit. 2015-2-12] dostupné na WWW: <http://www.fatym.com/storage/1246977422_sb_vaclavpesa.pdf>.

⁸⁷ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

nad Dyjí (1963 – 1972)⁸⁸, Zbýšov (1972 – 1978)⁸⁹ a posledním působištěm se stala Kuřim a Čebín (1978 – 1993)⁹⁰

Co se týče vzpomínek na P. Václava Pešu tak vranovští farníci ho vždy ztotožňují s lidovým knězem, navštěvujícím své farníky na polích, hospodách, ale i domácnostech. Ve vztahu k dětem patřil k velmi oblíbeným zvláště u kluků, s kterými podnikal mnohé výlety.⁹¹ Zkrátka a jednoduše, jednalo se o kněze, který se ve farnosti věnoval všemu, co bylo potřeba.

Jak popisuje kronika farnosti Vranova nad Dyjí: za jeho působení bylo vykonáno mnoho práce jak na budovách spravovaných farností, tak i po i strance duchovní.⁹²

P. Václav Peša zemřel v nemocnici v Tišnově dne 23. Května 1993. Jeho tělo pochované na hřbitově v Kuřimi.⁹³

3.1.4 Významné události

Množství významných události důležitých pro náboženský život během triadvaceti let, o kterých bych zde rád pohovořil, není tak bohaté, jak by se dalo očekávat. Mnohdy se jedná pouze o menší události a aktivity z iniciativy jednotlivců, jejichž cílem bylo alespoň nějakým způsobem podpořit chod farnosti a vyřešit některé její potřeby.

Jedním z příkladů byl pan Němec pocházející ze Zadních Hamrů (část obce Vranov nad Dyjí), který roku 1951 daroval kostelu *staré mince* (možná nějaká osobní sbírka, možná také pozůstatek po původním obyvatelstvu). Díky tomuto daru byl pozlacen alespoň jeden kalich spolu s paténou. Nutno podotknout, že pan Němec později poskytnul farnosti ještě jeden finanční dar. Tentokrát se prameny vyjadřují konkrétněji, mělo se jednat o staré marky. O využití tohoto daru hovoří kronika následujícím způsobem: „*Za staré Marky (od pana Němce) pozlacena lampa na věčné světlo a kadidelnice s lodičkou*“.⁹⁴ Nutno poznamenat, že takovýchto dobrodinců se ve

⁸⁸ Srov. Tamtéž.

⁸⁹ Srov. Tamtéž.

⁹⁰ Srov. FUř Kuřim, *Kronika farnosti Kuřim*.

⁹¹ Srov. rozhovor s P. Grundem, archiv autora.

⁹² Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

⁹³ Srov. FATYM: *R. D. Václav Peša*, [online]. [cit. 2015-2-12] dostupné na WWW: <http://www.fatym.com/storage/1246977422_sb_vaclavpesa.pdf>.

⁹⁴ FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

farnosti nalezlo více, ovšem není cílem tvořit zde jakýsi seznam s výčty, co dotyční vykonali nebo darovali.

Nyní by bylo vhodné zmínit jednu událost, která se odehrála v těchto letech. Nepodařilo se vypátrat, jestli to byla běžná praxe anebo spíše ojedinělý případ. Jednalo se o civilní pohřeb jednoho z funkcionářů KSČ. Ovšem kuriózní a zajímavý je způsob provedení tohoto pohřbu. Jak dále uvidíme, bylo v té době velmi těžké nahradit původní zaběhlý způsob pohřbů, prováděných katolickou církví, a nahradit jej něčím co by neodkazovalo na náboženskou praxi. Pohřební průvod vyšel z domu smutku, kdy v čele byl muž s černou vlajkou (místo kříže) a za ním pohřební vůz tažený koňmi a pozůstalí zamířili na místní hřbitov. Zde byl potom přednesen projev plný komunistické ideologie a po spuštění rakve se pozůstalí rozešli. Co ovšem nikdo zakázat nemohl, byla účast kněze. Ten šel v průvodu pozůstalých pouze v klerice a na závěr celého konání pokropil svěcenou vodou hrob, do nějž byl zemřelý uložen. Je zajímavé, že i přes napjaté vztahy ve farnosti nemělo to jeho počínání dalekosáhlejší důsledky.⁹⁵

Na těchto událostech, které jsem zde popsal jako významné pro farnost, je vidět právě to, jak farnost fungovala během tohoto období. Na jedné straně byla snaha zachránit farnost, nebo alespoň to, co z ní zbylo. Na straně druhé, se zde objevují jedinci, jimž toto jednání není příjemné, a dělají vše pro to, aby činnost zdejší církve byla co nejvíce omezena.

3. 2 Od pražského jara po sametovou revoluci

3. 2. 1 Běžný život farnosti

Během dvaceti let se ve Vranově vystřídali tři velice schopní kněží: P. Václav Peša, P. Alois Pekárek a P. Jan Kabeláč. Přičemž každý z nich byl dobrý kazatel, jelikož uměli zaujmout svými kázáními, ale rovněž, např. u P. Pekárka, velmi kvalitně propracovanými nástěnkami, které oslovovaly každého návštěvníka nejen svým obsahem po stránce věroučné, ale i svým nápaditým grafickým zpracováním.⁹⁶ Pochopitelně je ovšem důležité probrat život farnosti i z širších hledisek a nezaměřovat se jenom na jednotlivé detaily.

První oblast, o které bych se rád zmínil, je výuka náboženství na škole. To se sice vyučovalo, ale nikdo se do něj nehlásil, stalo se jen nepovinným kroužkem po

⁹⁵ Srov. rozhovor s P. Gruntem, archív autora.

⁹⁶ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

vyučování. Na škole byla praktikována ateistická výchova, jak je napsáno ve školní kronice, kde se mimo jiné pochvalně zmiňuje o tom, jak velmi účinně spočívala v „správném výkladu“ dějin a role církve v dějinách, kdy papež a kněží prý zdržovali pokrok a udržovali lid v nevědomosti. Navíc, když se zjistilo, že nějaké dítě inklinuje k náboženství, bylo mu všemi možnými prostředky domlouváno a vyhrožováno znemožněním výběru školy dle jeho vlastního přání.⁹⁷

Naproti tomuto útlaku, který panoval na škole, se můžeme dočíst, jak se na faru za duchovním chodí děti ptát na kostel a rozprávět o Bohu. Ovšem tato činnost nenechala dlouho církevního tajemníka v klidu a roku 1981 je otci Aloisi Pekárkovi vyřčena důtkou. Dokonce i P. Jan Kabeláč dostává napomenutí, ovšem v důsledku jiné události. Neboť na Vánoce 1984 bylo zorganizováno divadelní pásmo s biblickými obrazy z Nového zákona, které mu bylo zpětně, právě důtkou vyřčeno. Problémů i přesto nebylo málo, všem dětem z farnosti a okolí bylo zakázáno navštěvovat kněze na faře.⁹⁸

Rodiče, kteří se rozhodli, že své děti nechají pokřtít, popřípadě i přistoupit k prvnímu sv. přijímání, byli nuceni toto provádět doma. Z čehož plynul další zádrhel, jak si oba kněží stěžují v kronice, že nemají žádnou náboženskou literaturu, kterou by mohli zapůjčit případným zájemcům. Dlouho očekávaný katechizmus přišel do Vranova pouze ve třech výtiscích, a je patrné, že tento počet byl velice malý na oblast, spravovanou vranovským duchovním.⁹⁹

Z hlediska slavení liturgie pak situace v těchto letech vypadala následovně. Když na Vranově sloužil P. Peša, bylo potřeba snížit počet mší během týdne ze šesti na tři, protože zvláště v zimních měsících doprava na motocyklu po farnosti byla velmi obtížná. I tak počet věřících, kteří navštěvovali kostel, v zimních měsících, klesal pod třicet. Ovšem půlnoční mše svatá stále měla svoji prestiž, a kostel byl alespoň jednou za rok doslova plný. V letních měsících nastával naopak, protože počet věřících narůstal, neboť Vranov byl pověstnou rekreační oblastí a letní hosté zde využívali příležitost k anonymní návštěvě kostela během mší.¹⁰⁰

Na závěr je nutno říci, že život duchovních ve Vranově měl i své smutné stránky, např. roku 1988 poslal někdo nepravdivý anonym s udáním na P. J. Kabeláče o nedodržování smluv, které se týkaly oprav kostela. Návštěva STB na sebe nenechala

⁹⁷ Srov. ZŠ Vranov nad Dyjí, *Kronika základní školy Vranov nad Dyjí 1965-1989*.

⁹⁸ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

⁹⁹ Srov. tamtéž.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž.

dlouho čekat. Nic nenašli, ale úsměv na tváři P. J. Kabeláče tato návštěva rozhodně nevymalovala.¹⁰¹

3.2.2 Správa a údržba majetku farnosti

Následujících 20 let patří od dob první republiky k nejlepším obdobím, vzhledem k opravám kostela, rotundy a jejich okolí. Toto vše se dělo hlavně díky velmi schopnému knězi Aloisi Pekárkovi, jež ve Vranově působil deset let, a který měl v této oblasti bohaté zkušenosti. Nelze však také pominout velký význam práce, kterou vykonal i jeho nástupce P. Jan Kabeláč. V průběhu těchto asi dvaceti let proběhlo na budovách a Božích mukách nespočet nanejvýš nutných oprav. Pro lepší přehlednost můžeme tyto opravy rozdělit podrobněji podle objektů, na nichž byly vykonány.¹⁰²

Ihned v roce 1968 došlo k opravě střechy nad sakristií, kde byla vyměněna krytina. Práce provedl pan Itali (jméno nečitelné) z Brna. Na této práci se však podílelo také mnoho farníků včetně dětí. Pokračovalo se i v roce 1969, a to dokončením střechy nad presbytářem. Veškeré další úsilí bylo následně vrženo na fasádu kostela. Lešení dodala firma z Velkého Meziříčí, bylo postaveno „*velmi rychle*“¹⁰³, alespoň tak to hodnotili místní funkcionáři MNV. Celá fasáda kostela byla oškrábána včetně věže. Došlo i na pomníky, které byly zasazeny či umístěny v blízkosti stěny kostela a přemístěny k rotundě. Po opravě fasády provedla malířská firma z Brna – Bystřice olíčení kostela. Na věži došlo k opravě ciferníku, ovšem hodinový stroj zůstal nefunkční. Ohledně exteriéru kostela, bylo by dobré zmínit výměnu okna za oltářem a zdvojení ostatních oken.¹⁰⁴

Opravy se nevyhnuly ani interiéru kostela. Jednou z prvních věcí, která byla zařízena, byla výměna starého elektrického osvětlení za nové včetně věčného světla, které daroval pan Vaverka z Brna. Jako další na řadě byly varhany, na nichž došlo k drobnějším opravám. Z důvodu nového liturgického ritu došlo k umístění nového oltáře v presbytáři tak, aby mohla být mše slavena čelem k lidu. Oltář byl opatřen plastikou hroznů zhotovenou panem Vaňkem. Ambon zůstal pouze prozatímní, neboť stále nedošlo k opravě schodů na kazatelnu. U ostatních čtyř oltářů byly vyměněny staré

¹⁰¹ Srov. tamtéž.

¹⁰² Srov. tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Srov. tamtéž.

stupně za nové, a u jednoho z oltářů došlo k úpravě na boží hrob. Poté co se dokončilo vybavení kostela, přišla na řadu klenba, na níž byly fresky i reliéfy andělů, které byly velmi poškozeny (olámané ručičky, nožičky). O záchranu těchto štuk se postaral akademický sochař J. Vaněk z Brna.¹⁰⁵

Oprava fresek byla dílem dvou malířů z Prahy, u kterých se však nepodařilo zjistit jména. Celá tato činnost byla zakončena výmalbou kostela v roce 1974. Nutno podotknout, že veškeré opravy kostela byly financovány ze sbírek, ale také darů farníků z farností, kde P. Pekárek působil dříve.¹⁰⁶

Během působení P. Pekárka ale i P. Kabeláče ve farnosti došlo i na opravy rotundy, neboť byla využívána ke slavení liturgie, a tyto opravy byly nutné. Ohledně konkrétních oprav, došlo k výměně krytiny střechy spolu s lucernou, u níž okna dostala novou výplň. Obvodové zdi byly nově olíčeny a taktéž okénko apsidy dostalo novou skleněnou výplň. Uvnitř rotundy, v celém interiéru, byly oškrábány stěny, avšak pod omítkou se objevily ornamenty. Prameny se nezmiňují, zda došlo k jejich nějakému bližšímu průzkumu. Interiér byl celý vylíčen vápnem, dvě obvodové lavice byly nově čalouněny, byla spravena podlaha a zavedeno elektrické osvětlení. Na závěr došlo k instalaci staršího harmonia. Tyto všechny opravy byly provedeny v době působení P. Pekárka.¹⁰⁷

Za P. Kabeláče došlo k odstranění vnější nadzemní omítky do výše cca jednoho metru a k vyspárování zdiva, poté k obestavení rotundy lešením a opravení celé fasády.¹⁰⁸

Zde opět podotýkám, že prameny mlčí o tom, zda došlo k nějakým úpravám či opravám kostnice, která se nachází pod rotundou.¹⁰⁹

V oblasti Vranova nad Dyjí i přímo v obci se nachází v této době nemalé množství božích muk ať už drobnějších staveb, či pouze křížů u cesty. Díky působení vandalů, nejedna z těchto staveb utrpěla, ale díky usilovné práci se podařilo tato díla zachovat až do dnešních dnů. Ovšem na rozdíl od zápisů o opravách kostela a rotundy, kterých je poměrně dosti, tak o ostatních stavbách jsou záznamy velmi sporé.¹¹⁰

Prameny se zmiňují pouze o opravě kaple sv. Heleny v Zadních Hamrech. Zde došlo k obnovení nátěru na plechové střeše. Poté následovalo olíčení celé stavby. Byla

¹⁰⁵ Srov. tamtéž.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž.

¹¹⁰ Srov. tamtéž.

pořízené nová brána i okna. Stávající staré dveře byly sice ponechány, ale opraveny.¹¹¹ Co dále nutno říci, že během působení P. Pekárka došlo k opravě těla Páně na kříži umístěném na rozsetí u statku, kde vandalové rozlámali plechové tělo Krista.¹¹²

Poslední v této době byla oprava Mniszkova kříže. Ovšem pozor, nejednalo se o iniciativu ze strany farnosti, ale kastelána vranovského zámku a MNV. Na tuto opravu bylo vyčleněno 10 000 Kčs.¹¹³

3.2.3 Významná osobnost náboženského života

V tomto období bychom ani moc nemuseli přemýšlet nad tím, kdo byl důležitý pro náboženský život ve Vranově během těchto dvaceti let. Pokud bychom se zeptali kohokoliv ze starších věřících, koho významného si z tohoto období ve Vranově vybaví, odpověď by byla jasná, Mons. Alois Pekárek. Proto by bylo dobré, abychom zde poodhalili alespoň některé události z jeho života.

Alois Pekárek se narodil 22. ledna 1915 v Radešinské Svatce. Pokřtěn byl tři dny po narození v místním kostele. Po ukončení základní školy nastoupil na reálku do Nového města na Moravě. Díky úspěšnému složení maturitní zkoušky se přihlásil na bohoslovecký alumnát v Brně, kde studoval od roku 1933 – 1938.

Na kněze byl vysvěcen 5. června 1938, rovněž v Brně. Jako první působiště během jeho kněžské služby byly Žarošice, působil tam jako kaplan. Avšak nezůstal zde dlouho, a už roku 1939 je přemístěn do Teplic. Druhou světovou válku prožívá na Moravě, kam se vrátil, neboť byl přemístěn do Brna – Husovic, kde jako kaplan působil v letech 1939 – 1942. Pak rok kaplanoval při kostele sv. Jakuba v Brně, odkud odchází do Kuřimi a zde působí v letech 1943 – 1945. Tady jeho úkol spočíval v péči o studenty nasazené do Zbrojovky. Sem si pro něj také přichází ke konci války gestapo. Vojenský soud v Černé Hoře ho pak odsoudil k trestu smrti, „za napomáhání vojákům k dezerci a za šíření kapitulantských nálad“.¹¹⁴ Ovšem jak vyplývá z pramenů, jeho život byl ušetřen díky přímluvám kněžny Leopoldíny Salmové, tudíž trest smrti nebyl vykonán. Osvobozen byl Rumunskou armádou na Zámku v Rájci nad Svitavou, což bylo sídlo gestapa, v květnu 1945, kde byl zadržován.¹¹⁵

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Srov. tamtéž.

¹¹³ Srov. OU Vranov nad Dyjí, *Kronika obce Vranov nad Dyjí 1968- 2010*.

¹¹⁴ HORÁCKÉ NOVINY: *Nejen skvělý kněz, i skvělý člověk*, 23. 11. 1999.

¹¹⁵ Srov. tamtéž.

V poválečném Československu nastoupil jako katecheta do Blanska v období let 1945 – 1947. Roku 1947 je ustanoven farářem v Bořitově. Zde ho podruhé v životě stihá zákon. Roku 1945 je zatčen a odsouzen k odnětí svobody na čtyři roky za „*Sdružování proti republice*“.¹¹⁶ Díky amnestii je z vězení propuštěn a 1. ledna 1952 je ustanoven jako administrátor ve Vysokých Studnicích. Zde zůstal roku 1953 a nato nastupuje opět jako administrátor ve Fryšavě pod Žákovou horou, kde nepobyl ani celý rok.¹¹⁷

Tímto začíná jeho putování po farnostech brněnské diecéze, kdy z důvodů pastorační je přemístěn za trest do jiné farnosti. Vémyslice 1953 – 1955, Sulkovec 1955 – 1960, Rudíkov u Velkého Meziříčí 1960 – 1969, Brno – Bystrc 1969 – 1972, Vranov nad Dyjí 1972 – 1981, Horní Újezd 1981 – 1990, Třebíč – Zámek u sv. Prokopa 1990 – 1993, Rajhrad hospic sv. Prokopa 1993 – 1999. Zde, v Rajhradě, také umírá a to 14. listopadu v roce 1999.¹¹⁸

3.2.4 Významné události

V následujících letech 1968 – 1989, jak si ukážeme, se odehrálo několik, možná ne až tolik významných událostí, jako spíše kuriózních, dvě události představíme ze sféry světské. Je však pozoruhodné, že k něčemu takovému mohlo vůbec dojít.

První událost, kterou bych rád zmínil, pochází z dob, kdy vranovský zámek dostal nového kastelána p. Karla Janíčka. Tento nový kastelán se rozhodl, že by nebylo špatné opravit některé stavby patřící do bývalého lesoparku. Jako první památka přišel na řadu Mniskův kříž, stojící nad Vranovem. Kříže si od konce druhé světové války nikdo nevšímal a jeho zevnějšek působil velmi odpudivě, omítka opadaná a železný kříž, který měl stát na vrcholu, se povaloval u podezdívky. Pan kastelán tedy neváhal, zašel na MNV a po diskusi s předsedou (neboť tato památka patřila do správy MNV) bylo rozhodnuto, že na opravu kříže bude vyčleněno 10 000 Kčs. Oprava kříže byla provedena během čtrnácti dnů, došlo i k osazení nového kříže, který byl nově vyroben v Jihlavě v Ústředí uměleckých řemesel.¹¹⁹

Ovšem vše by bylo moc krásné, kdyby zde nebylo velké ale. Zanedlouho po dokončení prací se konala schůze KSČ. Na této schůzi se k této události vyjádřil „*místní*

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Srov. tamtéž.

¹¹⁸ Srov. tamtéž.

¹¹⁹ Srov. tamtéž.

šedý vlk“ pan G. následovně: „*Soudruzi, nejsou byty, a Janíček si opravuje kříže*“.¹²⁰ Načež vše bylo předáno na okresní národní výbor, kde se naštěstí nacházelo více oduševnělých lidí, kteří tuto záležitost smetli jednoduše ze stolu.¹²¹

Druhá událost se odehrála v prostoru vranovského zámku, spíše kaple Nejsvětější trojice. Díky drobným a postupným opravám došlo k uvedení zámecké kaple do slušného stavu, ale prostor byl veřejnosti uzavřen, nejspíše z ideologických důvodů. Když přišel rok 1988, chtěl zámecký kastelán ukázat interiér opravené kaple veřejnosti. A nejlepší způsob jak to udělat, byl koncert. Byl pozván varhaník a také vokalisté, vytisknuty plakáty atd. Načež se konala schůze ideologické komise, na které bylo rozhodnuto, že v kapli na zámku se nebude nic takového konat, neboť je zde vysoký stupeň religiozity. Tuto zprávu předala místopředsedkyně MNV p. Kocurová, ovšem ve chvíli, kdy se dozvěděla, v jaké fázi je tato akce, svolila k jejímu konání s kuriózní podmínkou. „*Před těmi oltáři budou stát pytlové zástěny, aby nebyly vidět ty sochy svatých*“.¹²²

Tyto až kuriózní události nám velmi dobře dokreslují náboženský život farnosti v těchto letech, kdy docházelo k potlačování podobných akcí, ale i přesto se objevovaly i světlé chvíle.

3.3 Od sametové revoluce po rok 2000

3.3.1 Náboženský život farnosti

Náboženský život farnosti během tohoto období prodělal obě fáze vývoje, a to jak úpadek, tak i rozkvět. I když během těchto let se zde nevystřídalo příliš mnoho kněží, měla na život věřících velký vliv Sametová revoluce, jak vyplývá z výpovědí pamětníků. Během předchozích dvaceti let sem byli za trest posláni velmi schopní kněží a jejich vliv zanechal svoji stopu ve farnosti. Ovšem po přemístění P. Jana Kabeláče do Břeclavi, přichází do Vranovské farnosti P. Pavel Buchta.¹²³

Jedna z prvních věcí, co se změnila po mnoha letech, bylo to, že na faře nebyl kněz, neboť otec Buchta začal bydlet na faře ve Štítarech a faru pronajal manželům Skleničkovým. A jeho kazatelské schopností, jednoduše řečeno, nedosahovaly takových

¹²⁰ Rozhovor s K. Janíčkem, archiv autora.

¹²¹ Srov. tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Srov. rozhovor s P. Grundem.

kvalit, jako u jeho předchůdců, tudíž nebyl zdaleka tak výraznou osobností. Celková návštěvnost bohoslužeb došla až takových rozměrů, že na jedné z velikonočních vigilií, kdy zde P. Buchta působil, se sešlo u ohně pět věřících a kněz. Další z věcí, svědčících o určitém úpadku, je také zcela chybějící zápis v kronice farnosti, reflektující alespoň stručně toto období. Co se týče výuky náboženství, tam rovněž postrádáme jakýkoliv zápis. Je velmi zajímavé, že doba zastrašování skončila, ale nastavený trend zřejmě jakousi setrvačností pokračoval.¹²⁴

Ovšem vše se mění s příchodem Farního týmu (FATYM). Farnost začala nabírat druhý dech. Na faře se usídlili dva kněží, P. P. Zahradníček a P. M. Dunda spolu s j. M. Plíškem. Celou skupinu doplňovali muži plnící civilní službu a katechetky. Na vranovské faře se začalo s pořádáním různých akcí pro děti ze širokého i blízkého okolí, ať už jednodenních, přes víkendy na faře nebo týdenních (prázdninové tábory). Dále pak se na škole opět začalo vyučovat náboženství, kterým byl pověřen R. Hlávka, plnící civilní službu ve Vranově.¹²⁵

FATYM však nezapomněl ani na dospělé. Různě po večerech se konaly na faře setkání nad Biblií. Taktéž byla zřízena pastorační komise, jejímž úkolem bylo plánovat nejrůznější aktivity, které by vedly k rozvoji náboženského života farnosti.

Jedním z takových počinů byl Zpravodaj, který se začal rozdávat do každé domácnosti, jednou za čtvrt roku (Velikonoční, Prázdninový, Dušičkový, Vánoční). Informace v něm podávané se týkaly událostí ve farnosti, obsahem byly i různé články pro zamyšlení, humorná vyprávění a rozvrh mší svatých v nadcházejícím období. Celkově je nutno poukázat na význam tisku nemalého počtu brožurek, s nejrůznější náboženskou tematikou, za účelem pozvednutí a značné obnovení náboženského života farností spravovaných FATYMem.¹²⁶

¹²⁴ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

¹²⁵ Srov. tamtéž.

¹²⁶ Srov. tamtéž.

3.3.2 Správa a údržba majetku farnosti

Následujících jedenáct let nebylo ve vranovské farnosti natolik poznamenáno stavební činností jako předcházejících dvacet let, ale i přes to ruch staveniště úplně neutichl. Ihned v roce 1990 proběhla oprava fasády kapličky v Zadních Hamrech a probíhala příprava na rekonstrukci fary. Ovšem v důsledku rozhodnutí o přeřazení o. Kabeláče do Břeclavi tyto plány nedošly realizace.¹²⁷

Jak již bylo zmíněno, v letech působení P. P. Buchty vranovská fara byla pronajata manželům Skleničkovým, a zprávy z této doby o stavebních opravách a úpravách zcela chybí. Jediné co se podařilo o těchto pěti letech zjistit alespoň ze vzpomínek pamětníků je, že kostel byl vybaven elektrickým vytápěním, které bylo umístěno pod lavicemi. Nepodařilo se však zjistit, o jaký rok se jednalo.

Určitý vzmach v opravách přichází opět s FATYMem, kde prioritní byla oprava vranovské fary a jejího okolí, neboť se nacházela ve velmi žalostném stavu. První z věcí, která přišla na řadu, byla farní zahrada. „*Ta již zahradu nepřipomínala ani vzdáleně, spíše prales*“¹²⁸ vzpomíná P. Plíšek. Poté bylo třeba dát faru do požadovaného stavu. To ovšem vyžadovalo celkovou rekonstrukci. Spočívala v celé výměně elektroinstalace a vodoinstalace.¹²⁹

Další fází byla přestavba půdního prostoru, který v té době sloužil jako skladiště všeho nepotřebného. Tento prostor byl vyklizen a upraven do použitelného stavu. Strop v jednotlivých místnostech pak byl pomalován vhodnými obrazy z oblasti působení FATYMu (kostely atd.) a na podlahu byl umístěn molitan, na nějž byl pak umístěn koberec. Celé toto počínání mělo jeden jediný důvod, a to vytvořit zázemí pro co možná největší počet mladých lidí, kteří příležitostně přijížděli na nejrůznější pořádané akce.¹³⁰

V rámci finančních a materiálních možností byla opravena střecha, sice starší, ale ještě použitelnou krytinou, která je na střeše fary dodnes. Opravdu téměř zázrakem se tenkrát sešel potřebný počet tašek jednoho typu na opravu poměrně velké staré farní střechy.¹³¹

V roce 1998 byla založena Farní rada, a to z důvodu usnadnění práce pro duchovní, spravující farnost. Úkolem této skupiny bylo plánovat, obstarávat,

¹²⁷ Srov. tamtéž.

¹²⁸ Rozhovor s M. Plíškem, archiv autora.

¹²⁹ Srov. FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

¹³⁰ Srov. tamtéž.

¹³¹ Srov. tamtéž.

organizovat stavební opravy a úpravy majetku farnosti. Rada je vždy ustanovena na dobu dvou roků.¹³²

3.3.3 Významná osobnost náboženského života

Během těchto nemnoha let se ve Vranovské farnosti vystřídal mnoho lidí, kteří byli v mnoha ohledech pro farnost velmi významní. Nelze se, ale zabývat jednotlivými osobnostmi, neboť tato práce by mohla být jenom o nich. Z tohoto důvodu jsem zvolil tedy pouze jednu osobnost a tou je P. Marek Dunda.

Narodil se 8. ledna 1969 v Třebíči manželům Dundovým. Pokřtěn byl v kostele Povýšení svatého kříže ve Valči, zde také navštěvoval základní školu. Po osmi letech základní školy byl přijat v roce 1983 na gymnázium v Třebíči, které úspěšně ukončil maturitní zkouškou roku 1987. V tom samém roce pak nastoupil na bohosloveckou fakultu v Litoměřicích a v roce 1990 na Teologickou fakultu UP Olomouc. Zde také absolvoval postgraduální studium, a to licenciát v roce 2004 a roku 2008 doktorát pod vedením prof. Ladislava Tichého.¹³³

Jáhenské svěcení přijal roku 1993. Jako jáhen pak působil ve farnosti Přímětice, pak také u sv. Mikuláše ve Znojmě. O rok později, dne 18. 6. 1994 mu bylo uděleno kněžské svěcení v katedrále Sv. Petra a Pavla, Mons. Vojtěchem Cikrlem. Později nastoupil službu kaplana ve farnostech Hostěradice (1994 – 1995), Břeclav (1995), Velké Meziříčí, Borech a Netelí (1995 – 1996), Vranov nad Dyjí (1996 – do současnosti).¹³⁴

P. Marek Dunda se během svého působení v římskokatolické církvi věnuje velkému množství činností. Již v konviktu byl iniciátorem první prázdninové evangelizační akce s názvem Antiochia. Cílem této činnosti bylo pozvednout náboženský život ve farnosti s nízkým stupněm religiozity. Dále pak je nutno zmínit, že se jedná o jednoho ze spoluzakladatelů společenství FATYM, spolu s P. Pavlem Zahradníčkem. Cílem tohoto společenství je evangelizace a misijní činnost, která je prováděna nejrůznějšími způsoby, jako např. pěší poutě, lidové misie, duchovní cvičení (exercicie), vydávání časopisu Milujte se, TV-MIS, apod.¹³⁵

¹³² Srov. tamtéž.

¹³³ Srov. rozhovor s M. Dundou, archiv autora.

¹³⁴ Srov. tamtéž.

¹³⁵ Srov. tamtéž.

V neposlední řadě rád zmíním publikační činnost, kterou P. Marek Dunda vyvíjí. Převážně jsou jeho díla určeny pro nakladatelství A. M. I. S. Jeho publikační činnost se odehrává ve čtyřech oblastech a to: biblistika, homiletika, duchovní život, lidové misie.¹³⁶

3.3.4 Významné události

V tomto období, ač porevolučním, tak zápisy v kronikách jsou velmi útlé a mimo farní kroniku se o událostech místní církve příliš mnoho zápisů nevede. Ovšem to nám nebrání, abychom zde nepředstavili alespoň některé události, které byly pro farnost Vranov nad Dyjí přínosné a užitečné.

Jedna z prvních událostí, o níž bych chtěl pojednat, přináší spíše pokrok v poodhalování stavební historie zdejšího kostela, který je v mnoha směrech ještě neprozkoumán. Veškeré proběhlé práce „zjišťovacího výzkumu“¹³⁷ se týkaly východní strany sakristie. Výzkum probíhal dne 24. 5. 1990 a jeho účastníky byly: dr. J. Unger, dr. L. Poláček, dr. F. Vícha a H. Winklerová. Výsledkem bylo odhalení, a očištění zbytků zdiva a podlahy, přičemž bylo určeno, že zbytky zdiva objevené během výzkumu jsou nejspíše pozůstatky kněžiště starého kostela. Toto zdivo bylo ponecháno odhaleno i po dokončení výzkumu na obdiv kolemjdoucím. Je trochu smutné, že zpráva z tohoto výzkumu více neinterpretuje tento zajímavý nález.¹³⁸

Díky první události, jsme mohli pohlédnout do minulosti farnosti, a právě díky druhé události (příchod FATYMu) můžeme udělat opak a pohlédnout do budoucnosti. Na začátku roku 1996 svolal generální vikář Mons. J. Mikulášek do Jaroměřic u Jevíčka setkání kněží z celé Moravy. Cílem této schůze bylo sestavit „týmovou faru“¹³⁹. Dříve se již objevily pokusy o něco takového, ovšem vždy to na něčem ztroskotalo. Jako dobrovolníci pro tento projekt se přihlásily kněží M. Dunda a P. Zahradníček. Úkolem bylo vypracovat dvě varianty realizace týmové fary. Cílovými oblastmi přitom byly stanoveny pohraniční farnost Vranov nad Dyjí, a druhá farnost na vysočině (nedefinována). Po schválení projektu byly M. Dunda a P. Zahradníček ještě téhož roku na začátku léta přemístěni na faru ve Vranově nad Dyjí. „*Celá oblast kolem Vranova nad Dyjí byla známá jako nejslabší část diecéze, alespoň v počtu věřících a účasti na*

¹³⁶ Srov. tamtéž.

¹³⁷ Borský P. *Kostel na Nanebevzetí P. Marie ve Vranově nad Dyjí – Stavebněhistorický průzkum*, př. č. 10.

¹³⁸ Srov. tamtéž.

¹³⁹ FUŘ Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805- 2009*.

bohoslužbách“.¹⁴⁰ Na závěr je nutno říci, že realizace tohoto projektu byla velmi úspěšná, kdy z poměrně mrtvé oblasti se stala živá farnost s velkým množstvím aktivit pro kohokoliv, kdo zde bydlel, popřípadě se účastnil některých pobytů organizovaných FATYMem.¹⁴¹

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Srov. tamtéž.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se na základě studia dostupných písemných pramenů (kroniky, odborná literatura, internetové zdroje), informací získaných ze vzpomínek dosud žijících pamětníků a částečně i s využitím poznatků, získaných na základě vlastních osobních zkušeností, pokusil o vytvoření určitého reálného obrazu, vykreslujícího dění a událostí ve farnosti Vranov nad Dyjí v nelehkém a složitém toku dějin hektického 20. století.

V práci jsem sledoval přibližně tři roviny, duchovní, společenskou, ale rovněž i materiální. V rámci duchovní roviny jsem se pokusil přiblížit na základě historického toku ověřených a známých dějinných událostí jejich dopad na víru a přístup k víře a k jejímu vnímání i praktikování ve farnosti Vranov nad Dyjí. V práci jsem sledoval mimo jiné historicko-politický vliv na duchovní život farnosti s důrazem na následky zlomových okamžiků dějin (zánik Rakousko-Uherska, vznik samostatné Československé republiky, období Mnichova a okupace, nástup totalitního režimu a návrat k demokracii).

Z hlediska společenského jsem se pokusil popsat v mnou sledovaném období zejména vztah kněží a věřících k zbyvající části společnosti a naopak. Značnou pozornost věnuji i jednotlivým osobnostem působícím postupně ve farnosti, stopy jejichž činnosti se nesmazatelně vryly do povědomí věřících.

Do zdánlivě zanedbatelné materiální linie se ve skutečnosti duchovno – víra intenzívně průběžně promítá a zásadně ji ovlivňuje. Jak jsem v práci popsal, 20. století bylo z hlediska materiálního jedna velká téměř nikdy nekončící rekonstrukce kostela, rotundy, fary a dalších drobných sakrálních staveb pod farnost spadajících, která by se bez víry a vydatného přičinění farníků a ostatních sympatizujících dárců nikdy nemohla uskutečnit. Vzhledem k tomu, že min. 40 let toto probíhalo v období tvrdé totality, silně nepřátelsky zaměřené proti víře a křesťanství vůbec, lze považovat dosažené výsledky za pozoruhodné. Jsou svědectvím o síle a odvaze výjimečných jedinců, ale i celého křesťanského společenství.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce při značné obšírnosti tématu, nebylo možné v žádném případě příliš podrobně popsat všechny důležité děje a události, které měly na dění ve farnosti zásadní vliv. To ostatně nebylo cílem práce, která měla spíš vytvořit rámcový obraz náboženského života farnosti Vranov nad Dyjí, což se dle mého názoru splnit přiměřeně podařilo.

Na závěr bych si dovolil navrhnout možné podrobné rozpracování tématu. Obzvláště neprobádanou oblastí, jejíž rozbor by mohl na tuto práci podrobněji navázat, je perzekuce věřících i duchovních působících ve farnosti, s omezením na období obou totalitních režimů (nacismus, komunismus), a to bez ohledu na národnostní příslušnost. Musím ovšem nutně podotknout, po mých zkušenostech při snaze o shromažďování a získávání některých citlivějších informací a faktů, potřebných pro tuto bakalářskou práci, že získání objektivního a dostatečně vypovídajícího materiálu v potřebném rozsahu, bylo časově velmi náročné a střetlo by se s největší pravděpodobností, ač je to po tolika letech podivné, se silnou hradbou mlčení, nepochopení i předstírané nevědomosti u některých důležitých pamětníků.

Seznam použitých zdrojů

1. Prameny

- FUř Kuřim, Kronika farnosti Kuřim,(signatura neuvedena).
- FUř Vranov nad Dyjí, *Kronika farnosti Vranov nad Dyjí 1805 - 2009*, (signatura neuvedena).
- HORÁCKÉ NOVINY: *Nejen skvělý kněz, i skvělý člověk*, 23. 11. 1999.
- OU Vranov nad Dyjí, *Obecní kronika Vranova nad Dyjí 1968-2010*, (signatura neuvedena).
- SOkA Znojmo, *Kronika měšťanské školy Vranov nad Dyjí 1945- 1965*, (signatura neuvedena).
- ZŠ Vranov nad Dyjí, *Kronika měšťanské školy Vranov nad Dyjí 1965-1989*,(signatura neuvedena).

2. Literatura

- ANDERLE, A., SCHMIDT, W. *Frain einst die Perle des Thayatales*, Stadtschlaining, 2002, s 437. ISBN neuvedeno.
- BORSKÝ, P. *Kostel Nanebevzetí P. Marie ve Vranově nad Dyjí – Stavebněhistorický průzkum*, Brno, 2009, s. 33. ISBN neuvedeno.
- JANÍČEK, K., PAUKERT, J. *Státní zámek Vranov nad Dyjí*, Východočeské tiskárny n. p. Pardubice., 1987, Pardubice, s. 163. ISBN neuvedeno.
- PEŘINKA, F., V. *Vlastivěda moravská, Vranovský okres*, Brno, GARN, 2009. ISBN 978-80-86347-93-6, s. 190.
- VANĚK, M. *Vranovská přehrada-stavba úzkokolejky- provoz- lodní doprava*, Sersum, s. 335, 2012. ISBN 978-80-7323-238-2.

3. Rozhovory

- Rozhovor s M. Dundou, archív autora.
- Rozhovor s P. Gruntem, archív autora
- Rozhovor s K. Janíčkem, archív autora.
- Rozhovor s panem M., archív autora.
- Rozhovor s M. Plíškem, archív autora.

4. Internetové zdroje

- Encyklopedie města Brna: *Projev Edvarda Beneše v Brně z dne 12. 5. 1945*, [online]. [cit. 2015-3-12]. Dostupné na WWW: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=3368>.
- FATYM: *R. D. Václav Peša*, [online]. [cit. 2015-2-12] dostupné na WWW: <http://www.fatym.com/storage/1246977422_sb_vaclavpesa.pdf>.

Seznam použitých zkratk

FATYM – farní tým

FUř – farní úřad

KSČ – Komunistická strana Československa

MNV – místní národní význam

SOkA – státní okresní archiv

OU – obecní úřad

ZŠ – základní škola

Abstrakt

PISK, C. *Náboženský život farnosti Vranov nad Dyjí v 20. století*. České Budějovice 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce R. Svoboda.

Klíčová slova: Vranov nad Dyjí, farnost, opravy, kostel, rotunda, komunismus

Tato práce se zabývá náboženským životem farnosti Vranov nad Dyjí v 20. století, pojednává o nejstarších dějinách farnosti až do 19. století. V druhé části práce pak zmiňuje náboženský život v 20. století farnosti a významných osobností tohoto období.

Abstract

PISK, C. *Religious life of the parish of Vranov nad Dyjí during 20th century*, České Budějovice 2015. Bachelor's work. University of South Bohemia, České Budějovice. Theological faculty. Department of theology. Supervisor R. Svoboda.

Key words : Vranov, parish, repairs, church, rotunda, communism

This work deals with the religious life of the parish Vranov nad Dyjí in the 20th century, is about the earliest history of the parish until the 19th century. The second part then mentions the religious life in the 20th century parish and prominent figures of this period.